

1980
Zwitserland

Werken van Barmhartigheid

1998
Duitsland

Thema

Dit doek uit de Middeleeuwen wordt het hongerdoek van broeder Klaus genoemd.

Jezus is omringd met de belangrijkste gebeurtenissen uit zijn leven.

De medaillons vormen een collage
van de werken van barmhartigheid. (Mat. 25,31-46)

Dit hongerdoek wil twee thema's naar voren brengen:

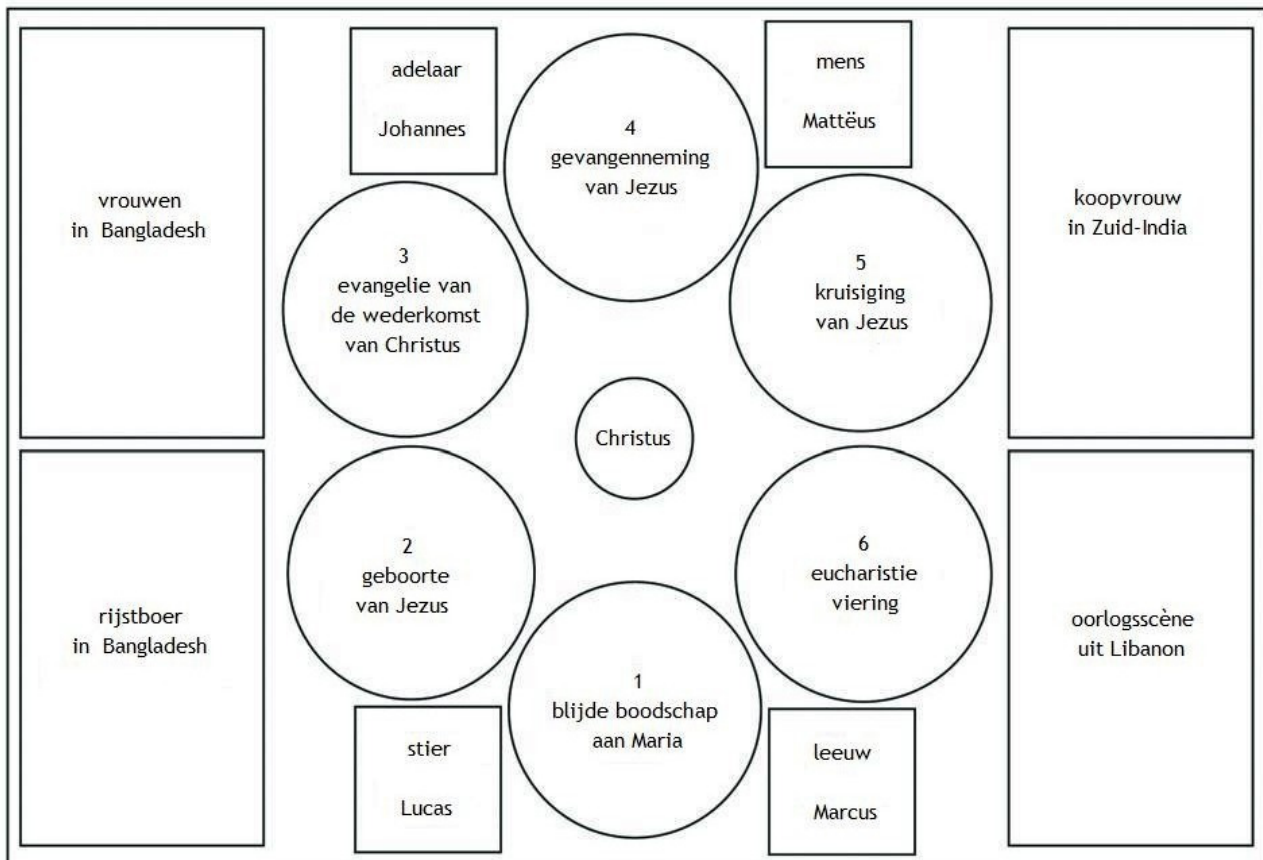
1. In Jezus Christus heeft God zich opnieuw gekeerd naar de wereld:
God laat mensen niet verloren gaan.
2. God heeft weet van het menselijk lijden.

De foto's zijn in 1998 toegevoegd als een soort zijpanelen.

Het doek van 1998 is door Misereor gebruikt om haar visie en missie te verhelderen.

Geloven is meer dan God vieren en loven:
God vraagt van ons concrete goede daden.
Wij maken zijn Liefde zichtbaar in de wereld.

Overzicht hongerdoek

Kijkrichting

Het doek wordt bekeken vanuit het centrum.

Daarna volgen de zes medaillons
te beginnen met de onderste.

Onder in elk medaillon is een voorwerp zichtbaar,
dat verwijst naar een werk van barmhartigheid

Vervolgens de vier afbeeldingen van de evangelisten.

Tot slot de zijpanelen:
de actualisering met de foto's.

Alle afbeeldingen en foto's worden met elkaar verbonden
door de *-denkbeeldige-* diagonale stralen
van en naar het hoofd van Jezus.

Verder kijken

Christus Koning, de mensenzoon (Mat. 25,31-34)

Hij staat in het midden van het doek, zoals Jezus ook in feite het middelpunt vormt van de Vastenactie/Misereor. Vastenactie is actief, omdat zij Jezus wil navolgen.

Hij is de gekroonde, de verhevene.
Tegelijkertijd draagt zijn gezicht sporen van lijden.
Het lijden van de wereld is van zijn gezicht te lezen.

Daarom kunnen Misereor en Vastenactie ook niet om het lijden van de wereld heen.
Daarom werken zij aan gerechtigheid en barmhartigheid.

Jezus is niet te begrijpen zonder zijn veelzijdige betrokkenheid bij mensen.

De stralen die vanaf en naar zijn hoofd lopen, zijn verbonden met zes medaillons.

Zo worden de scènes uit het leven van Jezus, zijn verkondiging en zijn aanwezigheid in de eucharistie verbeeld. Opvallend is dat de relatie van Jezus met mensen steeds betrekking heeft op fundamentele menselijke ervaringen en behoeften.

Als je de stralen diagonaal doortrekt, raken ze ook de foto's.
Zo wordt duidelijk gemaakt, dat het Jezus gaat om het heil van mensen en de wereld.
Iedere scène uit het leven van Jezus is verbonden met het concrete leven van mensen.

De zes medaillons

Blijde boodschap aan Maria (Lc. 1,26-38)

De aartsengel Gabriël brengt de jonge vrouw Maria het bericht, dat de Zoon van God mens zal worden.

Zijn rechterhand steekt hij omhoog;
in zijn linkerhand houdt hij een kruisstaf met het opschrift:
Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum. (Lc. 1,28)

Maria wordt de moeder van Jezus.
Door de open handen van Maria
wordt aangegeven dat ze deze taak op zich wil nemen.

Bovenaan is de duif aanwezig als teken van Gods Geest. In de twee ramen zitten twee kruisen: samen met de duif een teken van de Drievuldigheid?

Het teken op de lessenaar is waarschijnlijk een verwijzing naar de maker van het doek.

Vanuit dit medaillon loopt er een straal naar de mond van Jezus
in het middelste medaillon: Maria maakt het mogelijk,
dat Jezus het woord van God over de hele aarde zal laten klinken.

♦ **Werk van barmhartigheid (Mat. 25,36): krukken**

De krukken verwijzen naar het bezoeken van zieken.

Ziek zijn is een wezenlijke menselijke ervaring, die het bestaan van mensen fundamenteel bedreigt. Juist de armen worden hierdoor getroffen. Want armoede maakt ziek en ziek zijn maakt arm. Een gebrekkige gezondheidszorg zorgt voor vroegtijdig overlijden van kinderen en zwangere vrouwen.

Ook de duif verwijst naar de ziekenzorg, want in de Middeleeuwen waren er talrijke ziekenhuizen en verpleegorden van de 'Heilige Geest'.

Het lot van de zieken ging Jezus aan het hart. Daarom kent Vastenactie vaak een gerichtheid op de gezondheidszorg binnen hun ontwikkelingsprojecten.

Geboorte van Jezus (Lc. 2,1-20)

Maria knielt met gekruiste armen
biddend voor haar goddelijk kind.

Ze buigt zich niet als een zorgzame moeder
over haar kind heen.

Maria blijft op afstand van haar kind, geknield maar niet
gebogen. Alsof ze al weet dat Jezus zijn eigen weg zal gaan.

Maria zal hem respectvol blijven volgen
en uitgroeien tot een solidaire sterke vrouw.

In de stal met de driehoekspunten knielen de os en de ezel. In de muur achter de stal
is nog een stukje kruis zichtbaar: kribbe en kruis worden verbonden.

Een straal vanuit het middelste medaillon loopt via de geboorte naar de gehurkte boer.
Ze verwijst naar de schepping: Jezus wordt in de brief aan de Kolossenzen 'de Schepper'
genoemd, 'van al wat leeft en adem heeft'. Vandaar de straal naar de plantende boer.

♦ **Werk van barmhartigheid (Mat. 25,35): wandelstok en reistas -van de heilige Jozef-**

Ze verwijzen naar het herbergen van vreemdelingen. De wandelstok en de reistas
verwijzen ook naar de eigen levensweg die iedere mens moet gaan;
naar de ruimte die we aan elkaar moeten gunnen: dat we elkaar niet claimen.

Het kind, geboren in een stal,
moet in veiligheid worden gebracht voor het geweld van de machthebbers.

De Heilige Familie vormt als het ware het eerste vluchtelingengezin.
Miljoenen vluchtelingen zullen zich herkennen in het lot van de Heilige Familie.

Ook zij hopen dat God hen ondersteunt.

Bescherming, geborgenheid, een dak boven je hoofd, bestaanszekerheid en een thuis
zijn wezenlijke menselijke behoeften.

Daarom ondersteunt Vastenactie ter plekke mensen,
die van huis en haard zijn verdreven.

Het evangelie van de wederkomst van Christus (Mat. 25,31-46)

Als koning oordeelt Jezus hier over de door engelen voor het gerecht gebrachte mens-figuur in het witte gewaad, symbool voor het volk-.

De mensenzoon komt met zijn heerlijkheid; met kroon, koningsmantel en stola en met de rijksappel -in zijn linkerhand-.

Zoals een herder zijn schapen van de bokken scheidt, zo scheidt Christus de goede van de kwade mensen.

Linksonder een zwarte steenbok; rechtsonder een wat mislukt schaap -lijkt op konijn-: scheiding tussen goed en kwaad.

Bovenaan de zon en de maan die al verduisteren.

Onderaan twee vogeltjes, die verwijzen naar het boek Openbaring (19,17): *‘Daarna zag ik een engel die midden in de zon stond. Met machtige stem riep hij tot alle vogels die vlogen in het zenit: Komt, verzamel u rond de grote maaltijd van God’.*

De straal vanuit dit medaillon schiet als een pijl naar het rechteroor van Jezus in het middelste medaillon, alsof alles wat wij in ons leven hebben gedaan door Jezus is gehoord. Zijn rechterhand steekt Hij op net zoals de Indiase vrouw op de foto. De handen verwijzen naar gerechtigheid.

♦ Werk van barmhartigheid (Mat.25,35): brood en kan

Ze verwijzen naar de hongerigen voeden en de dorstigen te drinken geven. De woorden van Matteüs 25,35 zijn hier verbeeld: *‘Ik was hongerig en je hebt me te eten gegeven. Ik was dorstig en jij hebt me te drinken gegeven’.* Jezus, de rechter die ooit een laatste oordeel zal uitspreken, identificeert zich hier met de hongerigen en de dorstigen. De situatie van deze mensen plaatst Jezus in het perspectief van deelname aan de goddelijke gemeenschap.

Brood en water zijn symbolen van het recht van alle mensen op vervulling van hun levensbehoeften. Het gaat om de grondlaag van het leven als zodanig. Die heeft de hoogste prioriteit, anders dreigt buitensluiting uit de gemeenschap van God. (Mat. 25,41).

De strijd tegen de honger en de ziekten in de wereld vormt een basisprincipe van Misereor en Vastenactie. De naam Misereor is hierom zelfs gekozen: **misereor super turbam** -Ik heb medelijden met mijn volk. (Mc. 8,2) *Ik trek me het lot van mijn volk aan-.*

Er voor zorgen, dat mensen in hun eigen bestaan kunnen voorzien, dat grondrechten worden nageleefd, dat er zuiver drinkwater is: dat behoort tot het werk van Misereor en Vastenactie.

De foto van de vrouwen uit Bangla Desh staat dicht bij deze tekst van Matteüs: de werken van barmhartigheid moeten op de eerste plaats gericht worden op vrouwen en kinderen.

Gevangenneming van Jezus (Lc. 22,47-54)

Judas verraadt de mensenzoon.

Petrus slaat met zijn zwaard.
Hij wordt gevangen genomen.

Jezus, die geweldloosheid verkondigde en ook geweldloos handelde, krijgt hier alle geweld over zich heen.

Toch gaat Hij liefdevol met zijn vijand om:
Hij geneest het oor van de soldaat.

De straal vanaf het midden wijst precies naar Jezus
als man van vrede tussen al dit geweld.

Voor broeder Klaus was Hij het inspirerende voorbeeld om ook zelf humaan met de vijand om te gaan. Broeder Klaus had als soldaat oorlogen aan den lijve ondervonden.

De straal verwijst dus naar de vrede, die Jezus bracht.

♦ Werk van barmhartigheid (Mat.25,36): boeien

Ze verwijzen naar het bevrijden van gevangenen.

De boeien herinneren niet alleen aan het lijden van Jezus,
zijn foltering en zijn valse proces.

Het symbool wijst ons ook op het niet naleven van mensenrechten in vele landen;
het wijst naar mensen, die tegenwoordig nog steeds vastzitten zonder eerlijk proces.

De inzet van Misereor en Vastenactie voor mensenrechten
-politiek, economisch, sociaal, cultureel- vindt hier zijn bijbelse oorsprong.

Kruisiging van Jezus (Lc. 23,33-46)

Jezus sterft als verlosser van de mensen aan het kruis.

De zon is verduisterd.

Aan de voet van het kruis ligt het kled van Jezus.

Je kunt er ook een gevallen gestalte in zien:
Adam?

De overwonnen dood?

De overwinning op het kwaad?

♦ Werk van barmhartigheid (Mat 25,36): kled van Jezus

Dit verwijst naar de naakten kleden.

Jezus werd van zijn kled beroofd en gewelddadig aan het kruis gehangen.

Zijn menselijk bestaan houdt op.

Hij is ontdaan van alle bescherming: zelfs zijn kled is gestolen.

De uitspraak 'ik was naakt en je hebt me niet gekled' krijgt hier een diepe dimensie.

De gestorven Jezus herinnert op deze wijze aan al die mensen,
die onbeschermd gekwetst zijn geraakt door folteringen:
mensen die geestelijk en lichamelijk lijden hebben moeten ondergaan;
mensen die zo hun persoonlijke identiteit hebben verloren.

Kortom: mensen die alle menselijke waardigheid hebben verloren.

‘Alles van waarde is weerloos’, zo dichtte Lucebert.

De strijd voor mensenrechten, zoals de afschaffing van de doodstraf,
is een uitdaging voor de toekomst.

De wonden van zijn lijden zijn te zien in het middelste medaillon:
de straal vanaf het kruis raakt precies de linkerslaap van Jezus als de koning.
Daarmee wordt duidelijk gemaakt, dat Jezus weet heeft van het lijden van mensen.
Jezus spreekt uit ervaring. Hij weet, dat haat en nijd, hebzucht en machtwellust
veel ellende te weeg kunnen brengen.

De straal begint rechts naast het kruis op de foto van de vrouw met de weegschaal:
een beeld van het Rijk Gods, een wereld die in evenwicht is.

In die wereld mag ieder zijn eigen menselijke waardigheid behouden.

Eucharistieviering (Kor. 11,23-25)

Een priester bij de viering van de eucharistie.

Een misdienaar staat bij hem met een stok in zijn hand,
waar gewoonlijk een kaars op stond.
In zijn linkerhand heeft de misdienaar een flinke altaarbel.
Daarmee kreeg tijdens de eucharistieviering
de consecratie een extra accent.

Misschien is de misdienaar een portret
van de opdrachtgever van het doek.

Het wapenschild onderaan kan van de opdrachtgever of de schilder zelf zijn.

Boven het altaar is een beeltenis van Maria als koningin met Jezus.

Maria is Jezus tot op het kruis trouw is gebleven.
Ondanks alle ellende en bedreigingen met de dood, die ze met haar zoon heeft
meegemaakt, bleef ze van harte achter hem staan.

Ook de vrouw rechtsonder op de foto kent geen angst voor doodsb bedreiging.

Opvallend zijn de drie -!- vensters in de kapel: Vader, Zoon en Heilige Geest.

De straal vanuit het middelste medaillon raakt het brood en de wijn:
Jezus is aanwezig in het breken van het brood en het delen van de wijn.

Hij is aanwezig als mensen hun vreugde en verdriet met elkaar willen delen.

♦ Werk van barmhartigheid (Tobit 1,17): lijkbaar

Deze verwijst naar het begraven van de doden.

Het levensbrood van de eucharistie is ons gegeven, als een sacrament van de aanwezigheid van Jezus, tot aan het einde van ons aardse leven.

Eucharistie vieren heeft alles te maken met het willen redden van bedreigde mensen en het verzet tegen alle mogelijke vormen van geweld.

Eucharistie en dagelijks leven zijn hier sterk op elkaar betrokken: als je eucharistie *-vredesmaal-* viert, kun je geen geweld propageren.

De bescherming van mensenlevens wordt in onze tijd nog steeds met voeten getreden.

Tot op de dag van vandaag, worden mensen vermoord en verdwijnen mensen spoorloos door dictatoriale machthebbers.

Het zijn 'goddeloze' plaatsen, waar de gaven van de eucharistie *-de vrede en liefde van Jezus-* niet aanwezig, maar wel dringend nodig zijn om een eind te maken aan geweld en onderdrukking.

De lijkbaar op de achtergrond is een aansporing om tot in de dood elkaars leven te willen delen. De eucharistie nodigt mensen uit de doden te begraven en hun leven te blijven gedenken.

De straal wijst over het altaar heen naar de oorlogssituatie in Libanon.

Eucharistie vieren heeft lijkbaar alles te maken met het willen redden van bedreigde mensen en het verzet tegen alle mogelijke vormen van geweld.

De vier evangelisten

In vier vierkanten staan de evangelisten met hun symbolen:

- ♦ linksboven staat **Johannes: adelaar**, omdat zijn evangelie begint met: *'In het begin was het woord, en het woord was bij God'*. Het uitvliegen van de Adelaar hoog over alles heen. Een machtige vlucht die uit de hemel neerdaalt als een adelaar;
- ♦ rechtsboven staat **Matteüs: mens**, omdat zijn evangelie begint met een genealogie -*geslachtslijst*- ofwel een lijst van vaders op zonen van een ver verleden tot aan Jezus toe;
- ♦ rechtsonder staat **Marcus: leeuw**, omdat zijn evangelie begint in de woestijn, waar leeuwen voorkomen. Marcus doet ook denken aan het San Marco plein in Venetië waar een beeld van een leeuw staat; het verwijst naar het begin van zijn verhaal over de moedige Johannes de Doper;
- ♦ linksonder staat **Lucas: stier**, omdat zijn evangelie begint in de tempel waar men stieren offerde.

Alle medaillons raken aan één van de vier evangelisten.

Iedere evangelist raakt aan twee medaillons. Hiermee wordt duidelijk gemaakt dat alle medaillons geworteld zijn in het evangelie en daardoor geïnspireerd zijn.

De vier evangelisten zijn van oudsher ook steeds als vier diersymbolen afgebeeld, een traditie die aansluit bij de Openbaring van Johannes (4,7) en Ezechiël (1,5-11): uit alle vier de windrichtingen komen ze rond de troon staan van het Lam.

Johannes

Hij begint zijn evangelie met hoogvliegende theologische beschouwingen. Hij is een echte adelaar, die hoog in de lucht zijn rondjes draait en intussen de aarde bespiedt. Maar al spoedig wordt duidelijk, dat al zijn woorden te maken hebben met de menswording van God in deze wereld. Evenals de adelaar komt hij telkens terug op aarde.

Johannes vertelt in zijn Paasevangelie hoe een vrouw als eerste de verrezen Christus ziet en herkent: Maria van Magdala. Zij wordt door Jezus naar de apostelen gestuurd om hen het verhaal van de opstanding te vertellen.

De twee vrouwen op de foto linksboven zijn bij Johannes dus aan het goede adres. Ze weten waar ze het over hebben en laten zich niet door mannen aan de kant schuiven.

Matteüs

Hij begint zijn evangelie met de menselijke geschiedenis van de Zoon van God: zijn stamboom en de geboorte van Jezus.

Matteüs vult de grote woorden van het evangelie heel concreet in: gerechtigheid is naakten kleden en zieken bezoeken. Hij maakt het woord gerechtigheid tot iets tastbaars.

In de Bergrede legt Matteüs uit, hoe mensen zelf Jezus kunnen navolgen in het doen van gerechtigheid.

De vrouw met de weegschaal staat dicht bij Matteüs: ze weegt als het ware de gerechtigheid af. Ze weegt eerlijk en aan ieder wordt recht gedaan.

Marcus

Hij begint zijn evangelie met het verhaal van Johannes de Doper, de leeuw in de woestijn, die mensen oproept tot bekering.

Marcus maakt duidelijk dat Jezus niet steunt op menselijke machtsmiddelen, maar uitsluitend op Gods kracht.

Op de foto rechtsonder uit Libanon is God aan het werk in de open handen van de vrouw.

Lucas

Hij begint zijn evangelie met het offer van Zacharias, waarin deze aan God wierook offert om van Hem nieuw leven te ontvangen.

Lucas legt in zijn verhalen de nadruk op harmonie en heelheid: hij vertelt over genezingen van zieken en zondaars; over hoe Jezus handelt naar de woorden van God; over hoe Jezus aan tafel gaat met uitgestoten mensen; over hoe Jezus duizenden mensen eten weet te geven.

Die harmonie van Lucas zie je terug in de foto van de boer: de natuur gaat hem ter harte. Hij probeert in harmonie daarmee te leven. Zijn leven hangt er ook van af. Hij werkt samen met de aarde om haar voedsel te laten voortbrengen, zodat iedereen te eten heeft in overvloed.

Zijpanelen met foto's

Het oude doek van broeder Klaus was al een poging om mensen hun geloof te helpen ordenen. Het was didactisch materiaal om mensen iets te leren over Jezus en de bijbel.

Maar het doek probeerde vooral mensen te bezielen, zodat ze hun geloof gingen betrekken op hun dagelijkse leven.

De vier foto's versterken deze oorspronkelijke dynamiek. Ze sluiten aan bij deze ordening, bij deze aanzet om geloof en samenleving op elkaar te betrekken.

De foto's verwijzen naar concrete noden en verlangens van heden en toekomst.

Aan de ene kant laten ze bedreiging zien en aan de andere kant verbetering van levensomstandigheden.

De foto's hebben een grote symbolische waarde; iedere foto verwijst naar een levenswaarde: vrouwenrechten, gerechtigheid, vrede, heelheid van de schepping.

Met de foto's onthult het doek wat zich in onze tijd afspeelt. Het maakt ons op een nieuwe manier bewust van wat we niet altijd duidelijk inzien.

Daarom moet steeds opnieuw gezegd worden: Gods blijde boodschap is aanwezig, ook als we haar in deze bonte en verscheurde wereld niet zo eenvormig kunnen duiden. Want ook onze tijd wordt door de stralen van Jezus geraakt, zoals de stralen Hem raken.

Dit is niet zomaar een symbool, want de band en uitwisseling tussen God en mens is echt.

Versterken van vrouwenrechten -Vrouwen in Bangla Desh-

In alle projecten die Misereor en vastenactie gaan ondersteunen, wordt gekeken naar de rechten van de vrouw. Van belang is dat het project bijdraagt aan de gelijkheid tussen mannen en vrouwen. De discriminatie van vrouwen en meisjes in gezamenlijke ontwikkelingsprojecten moet actief bestreden worden. De zelfontplooiing en emancipatie van vrouwen brengt gerechtigheid dichterbij.

Barmhartigheid en gerechtigheid:

begrippen die naast elkaar of juist tegenover elkaar staan?

Volgens de bijbel is barmhartigheid niet te scheiden van gerechtigheid.

Barmhartigheid mag niet worden verward met aalmoezen geven. Barmhartigheid laat iets oplichten van Gods betrokkenheid op mensen: het is God menens met het heil voor alle mensen. In Jezus Christus is God zelf mens geworden om de mensen te rechtvaardigen. Barmhartigheid is de liefde voor de gerechtigheid.

De werken van barmhartigheid dienen eerst gericht te worden op vrouwen en kinderen, want zij hebben het meest te lijden van honger en dorst.

Het zijn ook vooral de vrouwen die de werken van barmhartigheid in praktijk brengen. Vrouwen nemen daarin het voortouw. De vrouw op de foto kijkt vastberaden en straalt een innerlijke rust uit. Deze vrouw weet waar ze het over heeft. Ze kan rekenen op de solidariteit van andere vrouwen.

Ze heft haar geopende handen op, zoals Jezus, wanneer Hij recht spreekt, zijn ene hand opheft bij het laatste oordeel en in zijn andere hand de rijksappel vasthoudt. Open handen vinden we ook bij de foto rechtsonder.

Gerechtigheid op de markt -Koopvrouw in Zuid India-

Eerlijke handel, een open handelsmarkt, rechtvaardige prijzen, een economie die het welzijn van mensen centraal stelt en niet alleen maar uit is op winst: dit zijn de voorwaarden om te komen tot een adequate armoedebestrijding.

In plaats van te streven naar een eenzijdige economische globalisering, streven Misereor en Vastenactie naar een globalisering van solidariteit.

De projecten richten zich op de ondersteuning van lokale markten.

Tegelijkertijd wordt ook het gesprek aangegaan met nationale en internationale overheden om de armoedeproblematiek aan te pakken. Het gaat dan vooral om op basis van wederzijdse belangen en mogelijkheden rechtvaardige handelsakkoorden af te sluiten. Want alleen zo kunnen de armen werkelijk een kans krijgen tegenover de rijke geïndustrialiseerde landen en machtige multinationals.

De vrouw met de weegschaal staat symbool voor het Rijk Gods. In dat rijk is er evenwicht: de kwetsbaren en geringsten worden verheven, de machtigen worden van hun troon gestoten. De vrouw is zeer zorgvuldig aan het wegen, zodat er gerechtigheid voor iedereen zal zijn.

Vrede -Scène uit Libanon-

De open armen van de vrouw konden niet scherper in contrast staan dan met de soldaat met het geweer en de muts.

Deze foto geeft haarscherp aan wat de positie is van de burgerbevolking in geweld- en oorlogssituaties.

Vooraf kinderen en vrouwen zijn de slachtoffers.

De vrouw staat met lege handen tegenover de gewapende soldaat.

Zij handelt in de geest van Jezus: slechts met smekende woorden en geopende handen treedt ze het geweld tegemoet. Dat is haar kracht.

De soldaat lijkt toch wat van zijn stuk gebracht.

Hij aarzelt om zijn geweer te richten.

‘Geweld leidt alleen tot nieuw geweld, tot dood en vernietiging’, zo sprak paus Johannes Paulus II over oorlog in onze wereld. Oorlogen vernietigen in korte tijd alles wat na vele jaren in ontwikkelingsprojecten tot stand is gebracht.

De Duitse bisschoppen spreken dan ook niet meer van een rechtvaardige oorlog, maar roepen op tot een rechtvaardige vrede. In de encycliek *Populorum progressio* omschrijft paus Paulus VI vrede als een ontwikkelingsproces naar algemeen welzijn. Dit soort processen ondersteunen Misereor en Vastenactie. Ze ondersteunen waarheids- en verzoeningscommissies als basis om op vreedzame wijze conflicten op te lossen.

Heelheid van de schepping -Rijstboer in Bangla Desh-

De verantwoordelijkheid voor de schepping behoort meer dan vroeger tot de opdracht van onze generatie. De vernietiging van de schepping is al zo ernstig, dat er een reëel gevaar dreigt voor de komende generatie en het milieu. Het huidige consumptiegedrag in de industrielanden en de manier waarop we produceren en die productiewijze ook in het Oosten en Zuiden toepassen, richten de aarde te gronde. In klimaatstudies worden de effecten van de klimaatsverandering voor armen bekeken. De industrielanden moeten erkennen dat zij schuld hebben aan de klimaatverandering. Daarnaast moeten er samen strategieën uitgezet worden om de effecten van de klimaatverandering voor de armen ten goede te keren.

De kerk, Misereor en Vastenactie moeten hiervoor hun nek durven uitsteken.

Als je je bewust bent van deze problematiek, dan moet je ook de handen uit de mouwen steken. Toekomstige generaties kunnen hiervan profiteren.

Werken aan de heelheid van de schepping biedt een goede bijdrage aan de oplossing van het armoedevraagstuk. Voor de mensen in het Zuiden zetten Misereor en Vastenactie in op ecologisch verantwoorde landbouw. In Duitsland en Nederland gaat de aandacht uit naar een verantwoorde levensstijl van consumenten en maatschappelijk verantwoorde productiewijzen.

Vanuit het middelste medaillon loopt een pijl naar deze boer uit Bangla Desh.

Hij poot de planten behoedzaam op afstand van elkaar om ze groeikansen te geven.

Hij loopt dan ook geen gevaar de jonge plantjes kapot te trappen.

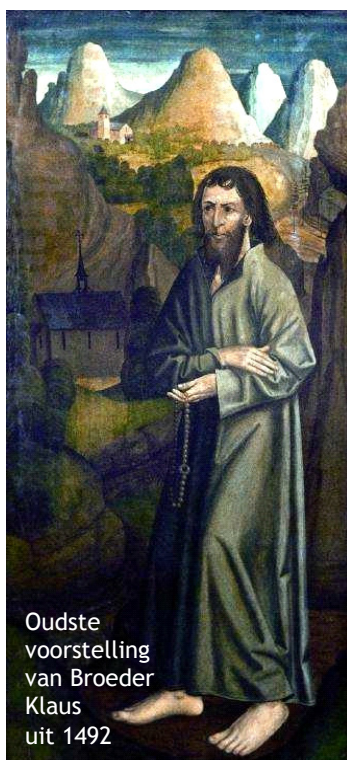
In de natuur heeft alles ruimte nodig om tot zijn recht te komen. Bloemen, planten en dieren mogen door mensen niet geclaimd worden. Ze moeten met respect benaderd worden, omdat ze waarde hebben in zichzelf. Daarom verdienen ze alle ruimte.

In de bijbel wordt Jezus de Schepper van alles wat groeit en ademt, genoemd.

Wie dus zelf, zoals deze boer,

met respect omgaat met de natuur, bouwt mee aan de verdere schepping.

De kunstenaars

Niklaus von Flüe, de Zwitserse Vredesheilige (1417-1487) zou volgens de overlevering de stimulerende kracht achter dit doek zijn geweest. Vanwege zijn vriendelijke aard werd hij broeder Klaus genoemd.

Het doek is in ieder geval ontwikkeld door mensen, die regelmatig contact hadden met de Heilige Klaus.

Klaus woonde twintig jaar als kluizenaar in de buurt van Sachseln in het Zwitserse kanton Obwalden. In zijn kluizenarij heeft het doek gehangen. Voor velen was Klaus een voorbeeld, een adviseur en een pastor.

Het originele doek bevindt zich nu in de parochiekerk van Sachseln, vlakbij het graf van broeder Klaus. Het meet slechts 86,5 bij 77 centimeter.

De vier fotografen die in 1998 het doek hebben aangevuld met foto's op de zijpanelen, kregen de opdracht om vier verschillende thema's uit te werken: versterking van de vrouwenrechten, gerechtigheid, vrede en behoud van de schepping.

Het leven van broeder Klaus

Heinrich Federer, Zwitsers dichter en kenner van de Obwalder Vroomheid, omschrijft broeder Klaus als volgt:

21 maart 1417 werd Niklaus von Flüe in Sachseln in kanton Unterwalden geboren, uitgerekend 100 jaar voordat Luther zijn stellingen proclameerde; een boerenzoon die lezen noch schrijven kon, maar des te diepzinniger kon denken.

In de Züricher oorlog en in de Thurgauwer veldtocht streed hij dapper mee.

Hij was getrouwd en vader van vijf zonen en vijf dochters, districtshoofd en rechter gedurende meerdere ambtsperiodes.

In 1467 verliet hij, pas 50 jaar oud, zijn familie om zich geheel aan zijn roeping als kluizenaar en mysticus te wijden.

In 1481 werd hij uitgeroepen tot redder van Zwitserland.

Op 21 maart 1487 stierf hij als een heilige en evenals vele groten der aarde, zoals Socrates en Christus, liet hij geen zelfgeschreven berichten na. Uit zijn spaarzaam gesproken woorden alleen bleek de rijkdom van zijn leven en werken.

In het Sachseln kerkboek van 1488 vermeldt een vriend van hem, dat Klaus reeds als jongeman vrijwillig vastte. Gedurende zijn veertigdaagse vastenperiode at hij dagelijks slechts een klein stukje brood of een paar gedroogde peren. Hij hield dit echter geheim, want hij wilde er niet mee pronken.

In hetzelfde kerkboek wordt gesproken over het Torenvisioen van de jeugdige Klaus.

Op zijn 16^e jaar zag hij een enorm grote toren op de plaats waar hij later als kluizenaar zou gaan wonen en waar nu een kapel staat.

Dit visioen kan gezien worden als de aankondiging van zijn latere kluizenaarsleven.

Verder verliep zijn leven als dat van alle andere jonge mannen uit zijn tijd. Hij werkte als boer, vermeerderde door hard werken zijn bezittingen en trouwde.

Toch stak zijn houding duidelijk uit boven die van zijn tijdgenoten.
Als rechter was hij onomkoopbaar.
Waar collega's soms eigen voordeel zochten en zich lieten omkopen,
zette hij zich in voor recht en gerechtigheid.
Uit protest tegen een onrechtmatig oordeel legde hij,
vervuld van afschuw voor wereldlijke zaken, zijn ambt als rechter neer.

Over zijn instelling in de krijgsdienst schrijft zijn biograaf Wölflin:
'Niklaus nam nooit zonder uitdrukkelijk bevel van de overheid deel aan een oorlog.
Hij was de grote vriend van de vrede,
maar moest hij voor zijn vaderland vechten,
dan wilde hij niet dat zijn vijanden zich zouden verheugen over zijn onbekwaamheid.
Echter als de vijand een nederlaag had geleden,
dan maande hij iedereen met klem aan tot verzoening'.

En Erni Rohrer vertelt: 'Daarom heeft hij ook in een oorlog
zijn vijanden zo min mogelijk 'beschadigd',
maar heeft hij zich altijd teruggetrokken en voor hen gebeden
en hen zoveel mogelijk beschermd'.

Steeds meer voelde Klaus zich, van binnen uit,
geroepen om alles te verlaten en om alleen God te gaan dienen.
Die eis werd onverbiddelijk
en Nikolaus moest een harde innerlijke tweestrijd doormaken.

Na veel aandringen willigde zijn vrouw Dorothea zijn verzoek in
om als boetedoener van huis weg te gaan.

Op 16 oktober 1467 verliet hij alles wat hem lief was.
Hij vertrok richting Elzas, Zürich.
Waarschijnlijk wilde hij zich aansluiten
bij een mystieke lekenorganisatie,
een beweging die in de Middeleeuwen in opkomst was.
Maar hij kwam slechts tot Liebstad (Liestal).
Een innerlijke ervaring -*nieuw visioen*- overweldigde hem daar
en deed hem besluiten zijn eerdere plan op te geven.
Hij ging terug naar Ranft, de spot van zijn landgenoten negerend.

In de weken die volgden, zocht hij in de hem omringende bossen een geëigend verblijf en daalde uiteindelijk in de kloof af, waar hij eens de geheimzinnige toren had zien ontstaan. Hier bleef hij tot zijn dood, niet meer dan 500 meter verwijderd van het huis waarin zijn vrouw en familie woonde.

Hij keerde er niet in terug, maar zijn vrouw en kinderen kwamen naar hem toe om hem in moeilijke omstandigheden om raad te vragen.

Op 15 mei 1947 wordt broeder Klaus door paus Pius XII heilig verklaard. Een dag later eert de paus in zijn preek nadrukkelijk ook de vrouw van Klaus.

Het besluit van deze verstandige, hoog in aanzien staande man om als een arme in deze kloof te gaan leven, was voor zijn omgeving een raadsel. Alfred von Bonstetten, een ooggetuige, schreef in 1478 geheel ontsteld: 'Ik zag in zijn onderkomen geen huisraad, geen tafel, zelfs geen bed om op te rusten. Hij kon alleen staan of zitten of op de grond liggen als hij dat wilde'. Zijn leven was een schrijnend protest tegen de weelderige levensstijl van zijn tijdgenoten.

Robert Dürer vermeldt in zijn 'verzamelde bronnen' als commentaar, dat de medemensen in zijn omgeving daadwerkelijk geloofden in de algehele onthouding van Broeder Klaus. Broeder Klaus zelf was hierover zeer terughoudend. Alleen vertrouwde hij eens zijn biechtvader toe, dat hij wanneer de priester het H. Misoffer opdroeg, de kracht kreeg om zonder spijs of drank te kunnen leven. Anders zou hij het niet hebben kunnen volhouden. Door zijn ascetisch leven, gebed en meditatie, verwierf hij het vertrouwen van wereldlijke en kerkelijke leiders, die hem veelvuldig om raad vroegen.

Via zijn doek laat broeder Klaus zien wat voor hem van belang was. Voor hem toonden de structuur en de inhoud van het doek, dat God genade betekent en dat Gods genade door mensen waar gemaakt wordt. Hij leert ons zien en verstaan wat er gebeurt in de wereld en leert ons dat te beoordelen en vervolgens te handelen.

Broeder Klaus mag zich verheugen in nog steeds bestaande belangstelling voor zijn manier van leven en geloven. Op de onderstaande websites is zeer veel informatie over hem terug te vinden.

<http://www.nvf.ch/> <http://www.bruderklaus.com/>

Gebet van de heilige Broeder Klaus (1417-1487)

Bruder Klausens gewöhnliches Gebet:

O mein Gott und mein Herr, nimm
mich mir und gib mich ganz zu eigen dir.

O mein Gott und mein Herr, nimm von mir
alles, was mich hindert gegen dir.

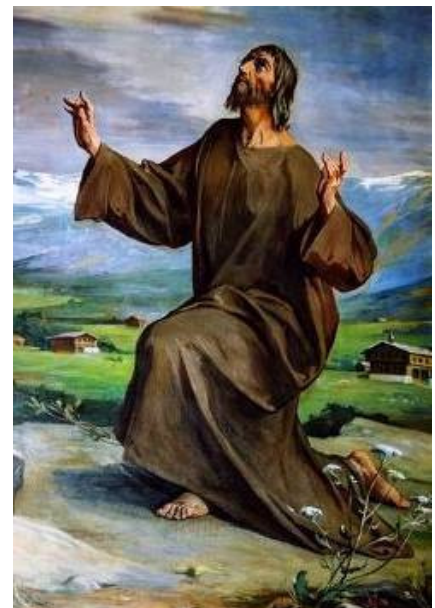
O mein Gott und mein Herr, gib mir
alles, was mich fördert zu dir. Amen.

Bruder Klausens gewöhnliches Gebet
 O myn got unde myn herre Nym
 mich mir vnd gyt mich ganz zu eige dir
 O myn got unde myn herre Nym vō myr
 alles das mich hyndert gegen dir
 O myn got unde myn herre Gyt myr
 alles das mich furdert zu dir Amen

Gebet des heiligen Bruder Klaus (1417–1487)

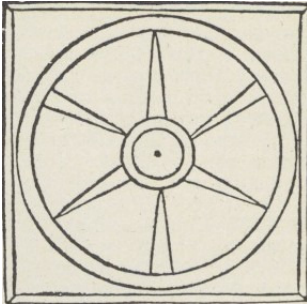
Mein Herr und mein Gott, nimm al - les von
 mir, was mich hin - dert zu Dir. Mein Herr und mein
 Gott, gib al - les mir, was mich füh - ret zu
 Dir. Mein Herr und mein Gott, o nimm mich
 mir und gib mich ganz zu ei - gen
 Dir.

Melodie: Josef Gallus Scheel 1941
 published by www.nvf.ch

Achtergrondinformatie

Rad met zes spaken

Het grondpatroon van het originele hongerdoek is een rad met zes spaken.

Zo'n rad doet denken aan het Boeddhistische rad met de acht spaken. Een vroege historische bron meldt, dat broeder Klaus zijn eigen mystieke ervaringen op het doek heeft laten schilderen.

Klaus heeft iedere dag intensief gebeden om dit doek tot stand te brengen, volgens een onderschrift bij de schildering uit 1608.

De werkelijke ontstaansgeschiedenis van het doek blijkt onduidelijk, maar dat doet niets af aan de waarde en de zeggingskracht.

Een Duitse pelgrim, die Klaus ooit had bezocht in zijn kluizenarij, heeft een boekje geschreven met daarin het zogenaamde pelgrimstraktaat. Het boekje is verschenen in 1487/1488 in Augsburg en Neurenberg. In dat boekje staat dat broeder Klaus hem zijn boek *-hongerdoek-* had laten zien met het teken van het rad met de zes spaken. Hierdoor geïnspireerd liet de pelgrim in 1487 een houtsnede maken, waarop die oorspronkelijke afbeelding duidelijk te herkennen is.

Vermoedelijk stamt deze eenvoudige figuur uit een meditatieve ervaring. Het midden lijkt in een oneindige verte te liggen: de spaken/stralen gaan daar heen en komen uit die verte terug.

In een zinvolle rangschikking worden de stralen met de zes cirkels samengebracht. De structuur van het doek weerspiegelt de structuur van de kosmos. Een dergelijke structuur vind je ook in andere godsdiensten terug, zoals in de boeddhistische *mandala's -druppels-*.

Klaus zag in dit rad God: het rad is een symbool voor de alles in beweging zettende kracht van God.

Het midden vormt de **ene, ondeelbare** God. De stralen die vanuit het midden vertrekken en daar weer terugkomen, symboliseren de goddelijke Drie-eenheid, die hemel en aarde omspannt.

Het werk van God blijft niet abstract, maar wordt concreet gemaakt door de cirkels.

De werken van barmhartigheid

Barmhartigheid is een van de wijzen waarop God zich openbaart.

Het woord zelf verwijst, zowel in het Nederlands als in het Hebreeuws *-rahamim-* naar 'baarmoeder'. Van de Griekse vertaling van het Hebreeuwse *rahamim*, 'eleemosyne' *-medelijden-* komt ons woord aalmoes.

Het woord barmhartigheid betekent meer dan medelijdend. Een ander woord voor barmhartigheid is meebewogen zijn. Vanuit het verhaal van Matteüs zijn er zes werken van barmhartigheid.

In de Middeleeuwen heeft men er het begraven van doden aan toegevoegd.

Zieken bezoeken

Ziekenbezoek en ziekenzorg waren vroeger ongebruikelijk. De zorg voor zieken *-het niet afschrijven van zieke, 'niet-functionele' mensen-* was vroeger geen gemeengoed noch een staatszaak. De Christenen hebben hier veel aandacht aan gegeven.

In veel oude steden waren er in de Middeleeuwen instellingen als een Elisabeth Gasthuis of een Hospitaal van de Heilige Geest. Dat waren kerkelijke instellingen, die gastvrijheid verleenden aan gasten *-Latijn: hospites-*, die vanwege hun ziekte nergens anders meer terecht konden.

In de 19^e eeuw hebben veel kerkelijke groepen zoals de verschillende kloosterorden of de protestantse diaconessen zich ingezet voor de ziekenzorg. Maar toen was deze aandacht en inzet al algemener. Ook het Rode Kruis en de Maatschappij tot Nut van het Algemeen zetten zich daarvoor in.

Geleidelijk is het werk van de kerkelijke instellingen door de overheden overgenomen.

De christelijke inzet is nu een maatschappelijke verantwoordelijkheid geworden. Toch blijft de ziekenzorg *-in de zin van ziekenbezoek en vrijwilligerswerk-*, als ook het kritisch volgen van allerlei ontwikkelingen in de gezondheidszorg, zoals het nu heet, een taak van Christenen.

Vreemdelingen herbergen

De problematiek van de vluchtelingen en vreemdelingen speelt nog steeds in onze tijd.

Alle mensen mogen delen in dezelfde universele gerechtigheid. Deze inspiratie spreekt uit een document van de Raad van Kerken in Nederland uit 1996. Daarin formuleert de Raad normen en criteria voor een rechtvaardig en humaan asielbeleid. De bisschoppen van België beschouwen in hun brief 'Migranten en Vluchtelingen in ons midden' de kwaliteit van het samenleven met migranten en vluchtelingen, als een toetssteen van het christen zijn. Ook zij verwijzen naar de positie van vreemdelingen in de bijbelse traditie en naar de liefde van God voor de vluchtelingen. Voorts wijzen zij op het motief dat de aarde fundamenteel van God is. Daarom heeft ieder mens het recht op een plek om te wonen en is elk persoonlijk en collectief eigendom begrensd, als andere mensen zich in nood bevinden. Ze noemen het een evangelische opdracht om open te staan voor de ander, om 'het andere' in het centrum te stellen. *'Slechts in de mate dat men als mens en gemeenschap de laatste is, is men evangelisch de eerste.'*

Hongerigen voeden en dorstigen te drinken geven

Het is zeker een werk van barmhartigheid om letterlijk eten en drinken te geven aan mensen in nood. Eten en drinken zijn fundamenteel voor het menselijk leven. Nog steeds zijn er mensen die honger en dorst hebben. Handige jongens proberen daar een slaatje uit te slaan door bijvoorbeeld met watertankwagens een dorp in het Zuiden binnen te rijden. Maar het water dat ze te koop aanbieden is niet zuiver. Bewust wordt mensen het recht op zuiver water onthouden. Door alleen interesse te tonen voor het geld en de winst, bega je een misdaad tegen de mensheid. Dit werk van barmhartigheid heeft tegenwoordig dus meer te maken met de wijze waarop wij consumeren en produceren. Dit werk van barmhartigheid kan in onze tijd worden aangepakt door eerlijke handel, duurzame producten en geen kinderarbeid; kortom een fatsoenlijk bestaansminimum voor alle mensen.

Gevangenen bezoeken

Het grootste deel van de gevangenen in deze tijd zijn verslaafden. Dit is van invloed op de sfeer in de gevangenis, die steeds harder wordt. Binnen de wereld van de verslaafden is er ook een bepaalde hiërarchie, zoals dat trouwens voor het hele wereldje van de bajes geldt.

Een aparte categorie gedetineerden, die het laagst op de 'bajesladder' staat, zijn de seksuele delinquenten. In het beste geval worden zij gemeden door de medege-detineerden; in veel gevallen worden zij bedreigd door hen. Soms lijkt het of de gedetineerden door middel van agressie tegenover deze mensen hun eigen schuld trachten te overschreeuwen. In ieder geval, een zondebok onder de bajesklanten is gevonden: de seksuele delinquent.

Ieder gevangene heeft minstens twee gezichten. Naar de buitenkant de macho, maar in individuele gesprekken een heel ander mens: kwetsbaar en gevoelig. Veel mensen verkeren in een uitzichtloze positie; ze kunnen geen kant meer op. Ook als ze uit de gevangenis komen, dreigt het gevaar van een vicieuze cirkel.

Het gaat er om ex-gedetineerden te blijven zien als mensen en ze zo ook te behandelen. Des te groter is de kans dat zij zichzelf als mens blijven zien en dat hun geweten ontwikkeld blijft worden. Dorothee Sölle verwoordt het als volgt: *'Ik was in de gevangenis en jullie hebben je niet om mij bekommerd. Ik was in de gevangenis en jullie hebben mijn gezinsleden genegeerd. Ik was in de gevangenis en jullie hebben je kinderen verboden om met mijn kinderen te spelen. Ik was in de gevangenis en kwam weer vrij, maar door jullie wantrouwen begon de straf pas toen'.*

Naakten kleden

Oude kleren worden tegenwoordig volop ingezameld. Zowel non-profit organisaties als commerciële bedrijven houden zich hiermee bezig. Aan oude kleren kan veel geld worden verdiend.

In Nederland zijn naast voedselbanken ook kledingbanken opgericht. Arme mensen kunnen daar voor weinig geld nieuwe kleding kopen. De Vastenactie werkgroep van de Elisabethparochie houdt al jaren in de vastentijd een tweedehands kledingwinkel open. De opbrengsten komen ten goede aan het vastenactieproject. Zo worden via een omweg ook de 'naakten' van het vastenactieproject gekleed. 'De naakten kleden' heeft ook te maken met 'schone' kleren.

Er is een zeer groot aanbod van nieuwe kleding in de winkel. Maar aan deze kleding kleeft vaak een onzichtbare smet: uitbuiting van de arbeiders -mannen, vrouwen en kinderen-, schadelijke kleurstoffen, erbarmelijke werkomstandigheden, ernstige belasting van het milieu.

Doden begraven

Het zevende werk van barmhartigheid komt niet in Matteüs 25 voor.

In de Middeleeuwen is dit aan de eerdere zes werken toegevoegd.

Het kan goed zijn dat ervaringen met het al dan niet begraven van lijken tijdens een pestepidemie aan de toevoeging van dit 'barmhartige werk' ten grondslag ligt.

In onze tijd denken we ook aan de rouwbegeleiding. Parochiële werkgroepen die steun bieden aan de nabestaanden om het verlies van een dierbare te verwerken.

Meditatietekst

Geef me een mens

God, geef me een mens,
al is het er maar één
die er is voor mij,
die van mij houdt,
die mij neemt zoals ik ben.

Geef me een mens,
al is het er maar één,
die er is voor mij,
niet omdat ik als arm te boek sta
of omdat ik doorga als verloren zoon,
maar omdat ik een mens ben,
een mens zoals ieder ander.

God, geef me een mens,
al is het er maar één,
die van mij houdt
die mij nodig heeft
en die ik nodig heb.

Kindermateriaal

Broeder Klaus neemt afscheid
van zijn vrouw Dorothea en zijn tien kinderen

Houtsnede uit het pelgrimstraktaat
van Augsburg ca.1487

Houtsneden uit het pelgrimstraktaat van Augsburg ca. 1487

zieken bezoeken

vreemdelingen herbergen

hongerigen voeden en dorstigen te drinken geven

gevangenen troosten

naakten kleden

doden begraven